

ВІТЧИЗНЯНА навчальна література з бібліотечно-бібліографічних дисциплін збагатилася новим посібником¹, присвяченим викладанню бібліотечно-каталогознавства. Доценти кафедри документознавства Харківської державної академії культури В. Сєдих, В. Удалова і Г. Терентьєва підготували навчальний посібник, присвячений теорії, історії, методиці організації бібліотечних каталогів. Він став складовою частиною загальнопрофесійного курсу "Бібліотечні інформаційно-пошукові системи", який є обов'язковим для підготовки фахівців спеціальності 7.020102 "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографія".

Потреба у такому виданні відчувалася давно. Виданий 1992 р. навчальний посібник Е. Карачинської і В. Удалової "Бібліотечні каталоги" (Х.: Основа) відповідав навчальному плану і програмам підготовки молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, що значно відрізняються від навчального плану і програм вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації. Незважаючи на це, посібник Е. Карачинської і В. Удалової до нашого часу використовувався у викладанні в інститутах та університетах, що готують спеціалістів бібліотечно-бібліографічного та документно-інформаційного профілю.

Як відомо, наразі процеси бібліографічного описування та індексування документів (у тому числі предметизації та систематизації) вивчаються майбутніми спеціалістами в окремому навчальному курсі "Аналітико-синтетична обробка документів". Викладання цього курсу забезпечує підручник Н. Кушнарєнко і В. Удалової "Наукова обробка документів", що вийшов вже другим виданням (К.: Знання, 2004).

Автори рецензованого навчального посібника зосередилися на питаннях, що стосуються суто каталогознавства. Посібник складається з чотирьох розділів, які логічно продовжують один одного. У першому розділі "Бібліотечні каталоги: поняття, вимоги, функції, види" відбувається перше знайомство з каталогами. Другий – присвячено теорії та історії бібліотечних каталогів. Історія каталогізації в Україні є маловивченою проблемою. Тому позитивним є те, що в посібнику вперше оприлюднюються результати досліджень авторів з цього напрямку. У третьому розділі "Організація бібліотечних каталогів" подаються практичні поради щодо ведення каталогів різних видів. Завершує посібник четвертий розділ – "Система каталогів та картотек бібліотеки. Управління каталогами", де подаються методичні поради щодо управління каталогами.

Деякі теми, розглянуті в посібнику, вперше знайшли відображення в навчальній літературі з каталогізації, а саме: "Бібліотечні каталоги як ІПС", "Бібліотечне каталогознавство", "Конверсія бібліотечних каталогів", "Розвиток каталогізації в Україні". Традиційні ж проблеми бібліотечно-каталогізації викладено з сучасних позицій в авторському трактуванні. Наприклад, редагування бібліотечних каталогів віднесено до розділу "Управління бібліотечними каталогами". Це порушує сталі традиції щодо висвітлення окремих каталогів за загальноприйнятою схемою: значення, функції, організація та редагування. Як зазначають самі автори навчального посібника, це зроблено свідомо, з огляду на те, що каталоги в посібнику розглядаються, насамперед, як інформаційно-пошукові системи, редагування яких, за нормативними документами, визнано окремим технологічним процесом і є функцією управління цими об'єктами.

Відзначаючи вагомий внесок авторів посібника у наукову розробку проблем каталогознавства, передусім його теорії та історії, не можемо не висловити деякі зауваження та пропозиції. Перш за все, здається занадто скороченим виклад

питань організації електронного каталогу. Можливо, автори посібника передбачають, що методиці створення електронного каталогу повинен присвячуватися окремий навчальний курс, але про це треба було сказати. Тема конверсії бібліотечних карткових каталогів, звичайно, пов'язана зі створенням електронного каталогу, але вона заслуговує на окреме і більш детальне висвітлення. Дуже побіжно характеризуються в посібнику картотеки як складові системи каталогів і картотек; немає навіть їхнього переліку.

Можна було б побажати приділити більше уваги особливостям каталогів на окремі види документів (нотні, образотворчі, аудіальні, аудіовізуальні тощо); особливостям каталогів у бібліотеках різних типів.

Багато також більш виважено ставитися до термінів, побудованих з терміноелементами "документний (-на)". Нам вже доводилося висловлювати свою позицію з цього питання (Бібл. вісн. – 1997. – № 3. – С. 10-11; Библиография. – 1997. – № 5. – С. 33-37). До неї прислухалися російські фахівці (Столяров Ю.Н. Документный ресурс. – М.: Либерея, 2001. – С. 21-22; Коршунов О.П. Библиографоведение. Общий курс. Ч.1. Основы теории библиографии. Раздел 1 / Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – М., 2001. – С. 28-29), хоча повної єдності термінології поки що досягти не вдалося. В українській науковій літературі це питання залишається нерозв'язаним.

Загалом, можна зробити висновок, що рецензована праця зафіксувала сучасне та минуле бібліотечних каталогів, які завжди були і є життєво необхідним компонентом будь-якої бібліотеки, забезпечуючи різноманітні її функції. Спершу інвентарні описи, потім саме каталоги та їхнє об'єднання в систему, комп'ютеризація каталогізації – це головні віхи їхнього тисячолітнього поступу. Ми погоджуємося з авторами посібника в тому, що доки існуватимуть бібліотеки, будуть невинно розвиватися і каталоги, що відображають їхні фонди.

У майбутньому значимість бібліотечних каталогів як ІПС зростатиме через збільшення документних потоків і швидке поповнення фондів бібліотек, необхідність координації комплектування, адже тільки каталоги спроможні перетворити бібліотеки із замкнених систем у відкриті. Електронні каталоги зроблять бібліотечні фонди дійсно доступними, незважаючи на територіальні, часові та інші бар'єри.

На закінчення відзначимо, що рецензована праця – це перший в Україні навчальний посібник, у якому весь комплекс теоретичних, методичних та організаційно-практичних проблем бібліотечно-каталогізації розглянуто як єдине ціле. Також у посібнику дається відповідь на те, що таке бібліотечно-каталожна бібліографія, яка спрямована на створення бібліографічної інформації про документні фонди бібліотек. Дисципліна, котра вивчає цю діяльність, належить не тільки до бібліотекознавства, як це традиційно вважалося, а швидше за все до бібліографознавства, тому що вона розглядає не будь-яку діяльність бібліотек, а саме бібліографічну. І вилучити бібліотечно-каталожну бібліографію з кола бібліографознавчих проблем – значить, штучно збіднювати бібліографічну науку.

Особливе значення цей посібник матиме для навчання бібліотечних спеціалістів, але може використовуватися і для підвищення кваліфікації будь-яких фахівців сфери документальної комунікації. З огляду на це було б доцільним перевидання цього посібника більшим накладом і в центральному видавництві, чия продукція є більш доступною ширшому колу споживачів.

¹ Сєдих В.В. Бібліотечні каталоги як інформаційно-пошукові системи: Навч. посіб. / В.В. Сєдих, Г.П. Терентьєва, В.К. Удалова; Наук. ред. Н.М. Кушнарєнко; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2003. – 192 с.